

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва
та реставрації творів мистецтва

Кваліфікаційна робота
бакалавра

з теми: **«ПРОБЛЕМА УСУНЕННЯ ПРОВИСАННЯ ТА ДЕФОРМАЦІЇ
ОСНОВИ ПІД ЧАС РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПОРТРЕТУ ОЛЬГИ ЖУДИНОЇ
«НЕВІДОМА»**

Виконала: здобувачка 4 курсу
РТМ1-В20 групи,
спеціальність 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація, освітня програма «Реставрація
творів мистецтва»
Юлія ВАСИЛИШИН

Науковий керівник: **Алла БРЕНЮК**,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри ОДПМ та РТМ

Рецензент: **Іван ГУЦУЛ**,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри ОДПМ та РТМ

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ХУДОЖНИЦЯ ОЛЬГА ЖУДІНА: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ.....	6
1.1. Ольга Жудіна – донька відомого українського художника Дмитра Жудіна.....	6
1.2. Особливості творчості і художня манера Ольги Жудіної. Опис твору «Невідома» (1909).....	14
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМА УСУНЕННЯ ПРОВИСАННЯ ТА ДЕФОРМАЦІЇ ПОЛОТНЯНОЇ ОСНОВИ СТАНКОВОГО ЖИВОПИСУ.....	19
2.1. Фактори, що впливають на збереження творів станкового живопису на полотняній основі.....	19
2.2. Виявлення та усунення провисання та деформації живописного полотна.....	29
2.3. Портрет Ольги Жудіної «Невідома» (1909): послідовність процесу ревіталізації.....	33
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

У світі мистецтва, де відновлення та реставрація втрачених творів стає не лише утилітарним завданням, а культурною місією поколінь, пошук шляхів усунення провисання та деформації основи під час реставрації виявляється надзвичайно актуальними та важливими завданням. Ця тема стає фокусом нашого дослідження з урахуванням загального інтересу до відновлення художніх цінностей та збереження культурної спадщини.

Справжня суть ревіталізації сьогодні вивчається в академічних пошуках і дебатах, а також проявляється у збереженні духу та ідентичності творів, що пережили випробування часом. Портрет «Невідома» Ольги Жудіної у своїй основі несе культурні, історичні та естетичні значення живописної техніки, але крім цього, демонструє майстерність художниці.

Актуальність теми дослідження визначається важливістю збереження творчої спадщини Ольги Жудіної і високим інтересом до ревіталізації творів мистецтва загалом. Зазначена проблема усунення провисання та деформації основи набуває особливої вагомості, оскільки вона прямо впливає на збереження виразності, автентичності і пізнаваності, що є ключовим показником портретного жанру.

Мета дослідження полягає у виявленні оптимальних методів відновлення полотна та повернення до вихідного стану основи портрету. Це включає в себе аналіз різноманітних художніх технік, які використовувалися Ольгою Жудіною, а також вивчення історичних джерел, що допомагає відтворити контекст та особливості створення твору.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання**:

1. Провести детальне дослідження особистості Ольги Жудіної, вивчивши її родинні зв'язки, зокрема, вплив батька – відомого художника Дмитра Жудіна на її мистецьку освіту.

2. Проаналізувати особливості творчого стилю та живописну манеру Ольги Жудіної, зосереджуючись на її роботі «Невідома». Виконати опис цього твору з позицій композиції, кольору, техніки.

3. Провести аналіз факторів, які впливають на збереження творів станкового живопису на полотняній основі.

4. Виявити пошкодження та усунути провисання і деформацію живописного полотна, використовуючи сучасні технології та консерваційні методи.

5. Провести дослідження над роботою Ольги Жудіної «Невідома» (1909 рік), розробивши послідовність процесу ревіталізації полотна.

Об'єкт дослідження полягає в специфіці алгоритму ревіталізації портрету «Невідома» Ольги Жудіної задля усунення провисання та деформації основи, у збереженні художньої цінності та естетичної цілісності твору.

Предметом дослідження є стан портрету «Невідома» Ольги Жудіної і фактори, що впливають на якісне збереження живописних творів, зокрема методи їх ревіталізації.

Дослідження базується на вивченні традиційних методів реставрації та використанні новітніх технологій, що дає змогу знайти оптимальний баланс між збереженням автентичності та відновленням стану твору.

В ході проведення дослідження були застосовані теоретичні і емпіричні **методи**, серед яких найвагомішими є: біографічний аналіз, візуальний аналіз, літературний огляд, експертна оцінка.

Біографічний аналіз: дослідження доступних документів, архівних матеріалів, листування, щоб зрозуміти родинні зв'язки Ольги, форму освіти, та вплив батька на її творчість.

Візуальний аналіз: детальний аналіз її творів, включаючи портрет «Невідома» (1909 р.), для розкриття особливостей художньої манери, композиційних рішень, використання кольору тощо.

Літературний огляд: аналіз наукових статей, книг та інших джерел для визначення ключових факторів, які впливають на збереження полотняних основ.

Експертна оцінка: консультація з реставраторами та експертами з мистецтва для визначення наявних ризиків та методів їх запобігання.

Практична цінність роботи. Ретельний аналіз методів ревіталізації та врахування відомостей про художницю можуть сприяти ефективному відновленню не лише портрету «Невідома» Ольги Жудіної, але й інших творів мисткині, які зберігаються у фондах музею-заповідника.

Структура роботи. Дипломна робота включає вступ, два розділи які містять п'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел та літератури. Загальний обсяг дипломної роботи ... сторінок, основний текст викладено на сторінках друкованого тексту

ВИСНОВКИ

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що сучасна реставраційно-консерваційна галузь є складною структурою.

Процес відновлення живопису включає в себе як технічні, так і живописні втручання. Перш за все найбільша складність це виправити деформацію та провисання основи полотна. Під час усунення, реставратор має враховувати всі технологічні процеси відновлення структури роботи та вплив на стан збереження і експозиційний вигляд. Кожен виконаний процес має бути прискіпливо вивчений та досконало досліджений, адже наслідки неправильно підібраних матеріалів або процесів можуть бути фатальними, аж до повної руйнації експонату.

Вагомий внесок у розвиток творчого осередку Кам'янця-Подільського внесла талановита художниця Ольга Жудіна. Її творчий та педагогічний талант привертає уваги дослідників і досі. У її творчому доробку ряд неперевершених творів олійного та акварельного живопису. Вона була учасником спілки художників а також брала участь у багатьох виставках.

Робота, що поступила до реставраційних майстерень Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка є яскравим і професійним прикладом майстерності художника. Будучи чудовим майстром портрету, Ольга Жудіна створила ряд портретних творів, частина яких зберігається у Кам'янець-Подільському державному історичному музеї-заповіднику, багато з яких пощастило реставрувати студентам університету. Серед них –портрет «Невідома» виконаний у техніці олійного живопису. Зображення вражає своєю атмосферністю та реалістичністю, що показує велику майстерність художниці.

Данна робота потрапила на реставрацію не у кращому вигляді, а тому їй потребувалися термінові заходи спрямовані на відновлення цілісності та надання експозиційного вигляду. Над картиною було проведено ряд робіт, що включали технологічні та живописні втручання. Найважливішим процесом роботи було

надання картині експозиційного вигляду за допомогою усунення проривів та деформації. Проведені реставраційні заходи надали роботі гідного вигляду для подальшого експонування.

Серед творів мистецтва великий відсоток займають твори станкового живопису, виконані на полотні. Матеріальні особливості цих творів диктують відповідні правила роботи з ними, розробки особливих методів консервації і реставрації. Завданням реставратора є визначити оптимальні методи для кожного конкретного випадку, адже відмінність матеріалів, техніка живопису, подальше зберігання, наявність захисних покриттів, реставраційні втручання та багато інших обставин дають безліч варіантів можливого стану об'єкту, хімічного складу та фізичних властивостей матеріалів, з яких він зроблений, а отже, і правильно підбраного методу реставрації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березюк Т. Жудін Дмитро Ананійович. URL <https://esu.com.ua/article-18257> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Виставка Дмитра та Ольги Жудіних. URL: <https://www.3849.com.ua/afisha/2833/vistavka-dmitra-ta-olgi-zudinih> (дата звернення: 24.03.2024).
3. Волік К. С. Реставрація живописного твору Є. Г. Волошинова: практичні рекомендації. Вісник ХДАДМ. URL: <http://www.visnik.org.ua/pdf/v2012-03-08-volik.pdf> (дата звернення: 09.05.2024).
4. Годж С. Коротка історія мистецтв. Львів: Вид-во старого Лева, 2021. 224 с.
5. Дерев'янка А. Ю. Методичні рекомендації на тему «Реставрація олійного живопису». Харків: ХДАДМ, 2016. 18 с.
6. Жердзицький В. Є. Живопис. Техніка і технологія: навчальний посібник. Харків: Колорит, 2006. 327 с.
7. Жудін Дмитро Ананійович. www.wikidata.uk-ua.nina.az. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Жудін_Дмитро_Ананійович.html (дата звернення: 08.04.2024).
8. Жудін М. Д. Київський національний університет будівництва і архітектури. URL: <https://www.knuba.edu.ua/zhudin-m-d/> (дата звернення: 08.05.2024).
9. Жудіна Ольга Дмитрівна. Енциклопедія Сучасної України ЕСУ. URL: <https://esu.com.ua/article-18259> (дата звернення: 23.03.2024).
10. Кабачинська С. Натхнення їй дала краса землі Поділля. Кам'янець-Подільський вісник. 1995. 8 квіт. С. 5.
11. Кара-Васильєва Т. Стиль модерн в Україні. Вид. дім Дмитра Бураго, 2021. 216 с.

12. Каркар – магазин для художників. Лаки для олійного живопису. Різновиди і особливості використання [URL:https://karkar.com.ua/blog?journal_blog_post_id=284](https://karkar.com.ua/blog?journal_blog_post_id=284) (дата звернення: 19.04.2024).
13. Клокова Г., Деміна О. Реставрація творів станкового темперного живопису. ПСТГУ, 2012. 240 с.
14. Ковальчук А. М. Історичні передумови виникнення мистецького осередку на Поділлі. Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору: збірник наукових праць за результатами Міжнародного науково-практичного семінару. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 212 с.
15. Лабановський Б., Говдя П. Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ ст. 1989. 206 с.
16. Лоханько В. Є. Художні матеріали і техніка живопису. Харків: Мистецтво, 1938. 187 с.
17. Лоханько Ф. П. Флорова Т. І. Художні Матеріали: Техніка Живопису Київ: Держ. видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР., 1960. 142 с.
18. Магдиш І. Ар-Нуво стилі українського мистецтва ХХ століття: підручник. Київ: Вид. дім «Портал», 2022. 120 с.
19. Митці Кам'янця-Подільського: архітектори, мистецтвознавці, художники: підручник. Кам'янець-Подільський, 2016. 240 с.
20. Мудрак М. Нова генерація і мистецький модернізм в Україні. Родовід, 2018. 352 с.
21. Нізова Л. Дочка свого часу // Прапор Жовтня (Кам'янець-Подільський). 1990. 13 січня. С. 3.
22. Павловський А. Спадщина Жудіних. Подолянин. 2019. 19 лип. С. 5.
23. Партола Я. В. Методи дослідження творів мистецтва ХДАДМ, 2011, 26 с.

24. Проблеми збереження, консервації і реставрації музейних пам'яток історії та культури: Спецвипуск. Проблеми біопошкодження пам'яток історії та культури /Кол. авторів, кер. Т.О. Кондратюк. Київ: ІПК ПК, 1998. 172 с.
25. Скрипник Г. Історія Українського мистецтва: підручник. 5-те вид. 2007. 1048 с.
26. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації Б. Сланський; авт. перед. та упоряд. І. Дорофієнко. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с. : іл.
27. Тимченко Т. Методи захисту основ станкового живопису: навч. посіб. Київ: ПВП «Задруга», 2015. 96 с. 5.
28. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: теоретико-методологічні основи комплексного навчання. Львів: Аверс, 2010. 496 с.
29. Шульц Н. Особливості творчого становлення художниці Ольги Жудіної. Молодий вчений. 2015. № 4. С. 70-71.
30. Як реставрують твори живопису: досвід Львівського історичного музею. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua/yak-restavruiut-tvory-zhyvopysu-dosvid-lvivskogo-istorychnogo-muzeyu/> (дата звернення: 01.05.2024).
31. Bomford, David. Issues in the Conservation of Paintings. 2005.
32. Déon H. De la conservation et de la restauration des tableaux. Paris, 1851
33. De la Rie and McGlinchey. New synthetic resins for varnishes for painting. 1990.
34. Clifton, John. The Conservation and Restoration of Paintings: An Introduction. 2012.
35. Hans Werner Holzwarth. Modern Art. Taschen, 2016. 696 p.
36. Mayer, Ralph. The Artist's Handbook of Materials and Techniques. 1991.
37. Mills, John S., Smith, Perry. Cleaning, Retouching and Coatings: Technology and Practice for Easel Paintings and Polychrome Sculpture. 1990.
38. Wolbers, R., Stavroudis, Ch. Aqueous methods for the cleaning of paintings.

39. Stoner Joyce Hill; Rushfield Rebecca Anne, Conservation of easel paintings. Routledge, 2013. Pp. 500. 523 p.